

**Fragment uit Aline Sax, *Wij, twee jongens*, Davidsfonds, 2022.
Dit fragment mag enkel gebruikt worden voor educatieve
doeleinden en niet verder worden verspreid.**

Eén

Ik ging schetsen maken. Zonder papier, zonder potlood, zonder te zeggen waar ik heen ging. Een potloodschets op papier zou niets waard zijn. Het papier scheurde, werd nat of ging verloren. De schetsen die ik ging maken, zouden voor altijd bewaard blijven. Bewaard in mijn hoofd. Ik zou ze kunnen bekijken wanneer ik maar wilde en waar ik maar wilde. Ook daar, ginder ver, in Amerika. Want daar was het me om te doen. Ik moest de schetsen kunnen meenemen. Dan kon ik daar weer eventjes hier zijn. Verder wilde ik er niet over nadenken. Ik wist te weinig over morgen en overmorgen en ... De toekomst was een zwart gat. We zouden wel zien. Misschien werd het zoals vader zei en Alexander droomde.

Ik schetste het bankje aan de rand van het bos. Het bankje vanwaar je over het korenveld uitkeek. Tot de middag werden de schaduwen van de bomen op de gouden halmen getekend. Tegen de avond, net voor de duisternis inviel, speelde de zon in je gezicht zodat je je ogen half dicht moest knijpen. Dan zag je alleen de gouden gloed van het licht tussen de aren. En zelfs als de zon onderging, bleven de aren hun gloed afgeven. Tot het helemaal donker werd. Maar vandaag had ik de tijd niet om daarop te wachten. Die schets had ik een andere dag moeten maken. Op deze schets zou de zon altijd in mijn ogen schijnen.

De graanhalmen, aangetast door ziektes, neergekogeld door hagelstenen, verrot, nat en verloren, dat was een beeld dat ik niet wilde meenemen. Ik wist dat ik selectief was. De koe die schuimbekkend

natrapte voor ze stierf, Charlottes hongeroegen, de beschimmelde aardappelen, de wind die door de kieren van het dak gierde en de koude die ons maanden tot op het bot verkilde en die we niet konden verdrijven, liet ik hier achter.

Ik stond op van het bankje en liep verder. Ik schetste de klit paardenhaar aan het prikkeldraad. Ik schetste het gras dat over de beek groeide, het geluid van de malende kaken van de geit en de geur van het verse stro dat Alexander en ik vanmorgen, voor de laatste keer in de stal hadden gelegd. Misschien kon ik die laatste schetsen in Amerika weggooien omdat ze overbodig waren. Daar had je wellicht ook geiten en stro. Ik bleef nog even staan nadenken of ik alle beelden die ik wilde houden, had opgenomen. Ik mocht geen herinneringen vergeten. We kwamen niet meer terug. Nooit meer. Alles was bewaard in mijn hoofd. We konden gaan. Ik liep naar de voorkant van ons huis.

‘Adriaan, waar was je?’ Moeder kwam buiten met een grote koffer die ze met een plof neerzette.

‘Waar zijn je spullen?’ Ze was zenuwachtig. Ze wist niet wat haar te wachten stond, dat maakte haar kregelig. Het had vader alle moeite van de wereld gekost om haar te overhalen naar Amerika te gaan. Het was hem niet helemaal gelukt. Ze keek er tegenop, een beetje zoals ik. Ik leek op haar. Meer dan Alexander. Die droomde van de reis, net als vader. Alleen de mensen die ons heel goed kenden, wisten dat ik meer op moeder leek en Alexander op vader. Voor de meesten waren we net hetzelfde. En we zagen er wel net hetzelfde uit, maar daar hield het op. Het kwam vast doordat we altijd samen waren en aan elkaar niet hoefden te vertellen wat we dachten, dat de mensen ervan overtuigd waren dat we ook vanbinnen hetzelfde waren. Ze vonden het makkelijk. ‘Adriaanenalexander’ zeiden ze altijd, alsof het één woord was. Zo hoefden ze ons niet eens uit elkaar te kunnen houden.

Ik liep naar binnen om mijn spullen te halen. Vader stond in het midden van de kamer te praten met de kopers van ons huis. Ze zouden er vandaag nog intrekken, nadat wij vertrokken waren.

We hadden het huis, de enkele meubelen, de stal en de geit verkocht om de tickets voor de trein naar Antwerpen en de boot naar New York te kunnen betalen. We konden maar zoveel meenemen als we konden dragen. Lakens, potten en bestek waren belangrijk, stond op de informatieblaadjes voor landverhuizers. Ik had al mijn spullen in een laken gedraaid en gooide het over mijn schouder. Even liet ik mijn blik nog door het huis dwalen. Een kleine ruimte met een tafel, enkele stoelen en een bedstede, de deur naar het bijkamertje, de ladder naar de hooizolder. Een snelle schets. De kopers die met vader stonden te praten, liet ik weg. Hen hoefde ik me niet te herinneren.

Charlotte zat op een koffer te wachten. Ze hield Marie, haar pop, in haar armen. Dat was het enige wat ze echt mee wilde nemen, zei ze.

‘Ben je klaar?’ Ze knikte.

Moeder stond naar de koffers te kijken, haar handen op haar heupen. Ze kon niet geloven dat ze klaar was met pakken.

Vader kwam naar buiten. Hij schudde de koper de hand.

‘De handkar kunt u morgen ophalen bij mijn zoon’, zei vader. De man knikte. De vrouw glimlachte alleen maar. De hele tijd al.

‘Dank u wel, meneer. En ... goede reis.’

‘Bedankt.’ Nu pas lieten de mannen elkaars hand los. Vader liep even met hen mee het kleine erf af.

‘Waar is Alexander?’ vroeg hij toen hij terugkwam.

‘Ik had gezegd dat hij op tijd terug moest zijn. Waar zijn zijn spullen? Adriaan, heeft hij al gepakt? Charles wacht op ons. We zijn al zo laat’, jammerde moeder.

Ik knikte als antwoord op haar vraag. Achter haar rug zag ik Alexander het erf op komen. Hij gooide het laken met zijn spullen in de handkar.

‘Laten we vertrekken.’ Hij tilde ook moeders koffer in de kar. Moeder hield op met jammeren en hielp hem.

Charlotte klom op de koffers. Alexander en ik duwden de kar voort. Moeder keek naar het huis. Alsof ze er geen afscheid van kon nemen.

‘Kijk naar de toekomst, Bertha.’ Vader sloeg een arm om haar heen en draaide haar om.

Ik keek niet meer om toen we vertrokken. Zo’n laatste vluchtige blik mocht mijn schetsen niet verpesten. Ik concentreerde me op de koffers voor mijn neus en de tred van Alexander en probeerde het doffe gevoel in mijn buik te negeren. Het zou wel beteren. We gaan naar Amerika ... we gaan naar Amerika ... Ik probeerde het magisch te laten klinken. Een woord vol beloften.

Charles, mijn oudere broer, woonde in het dorp, net tegenover de kerk. Hij stond ons in de deuropening op te wachten. Hij nam amper de tijd om ons te begroeten.

‘Laten we aan tafel gaan.’ Hij ging ons voor naar binnen. Ik duwde met Alexander de handkar tot in de goot. Alexander tilde Charlotte uit de kar en samen droegen we de koffers naar binnen. Toen we beiden de laatste koffer grepen, keek hij me aan en glimlachte.

‘We gaan naar Amerika.’ Hij zei het zoals het moest. Als een woord vol beloften. Ik probeerde instemmend te glimlachen, maar hij wist wel beter.

‘Durf erin te geloven, Adriaan. Het wordt fantastisch.’

Moeder zei weinig aan tafel. Vader praatte met Charles over de regelingen die hij getroffen had met de kopers. Morgen zouden ze de handkar komen ophalen.

Louise, Charles’ vrouw, mengde zich niet in hun gesprek. Ze probeerde met moeder over de alledaagse dingen te praten. Alsof we niet weggingen. Alsof we zomaar eventjes op bezoek kwamen.

Moeder beantwoordde haar vragen kort of ging er niet op in. Ik hielp Louise en schepte de aardappelen op. Alexander had een stukje aardappel op zijn vork en een op die van Charlotte geprikt en deed alsof het voeten waren die dansten. Charlotte gierde het uit.

‘Alexander, laat haar eten’, zei moeder kort. De vorkbeentjes maakten nog een snelle danspas en de rechtervoet verdween in Charlottes mond.

Toen we klaar waren met eten, ruimde Louise de tafel af.

‘Ik help je wel.’ Ik stapelde de borden op elkaar en volgde Louise naar de keuken. Vader, Charles en Alexander schoven hun stoelen achteruit en gingen onderuit zitten.

‘Heeft ze zich er nog steeds niet bij neergelegd?’ vroeg Louise terwijl ze het warme water van het vuur haalde.

‘Ze maakt de dingen zwaarder.’

‘Alsof ze alles nu al mist.’

‘Hoe gaat het met de baby?’ vroeg ik om van onderwerp te veranderen. Louise streek over haar buik.

‘Hij blijft maar groeien. Ik denk dat hij nooit zal komen.’

‘Komen jullie ook naar Amerika, als wij er eenmaal zijn, als de baby er is?’ Ik wist niet waarom ik dat vroeg, het ontglipte me. Ik vond het opeens heel erg dat ik de baby niet zou zien. Hij zou alleen maar verhalen horen over zijn grootouders en over zijn identieke ooms en kleine tante. Louise zei lange tijd niets. Ze concentreerde zich op de restjes aardappel in de pot. In de woonkamer klonk vaders enthousiaste lach.

‘Het is er beter. We kunnen veel geld verdienen. En dan kan hij studeren als hij groot is. De baby, bedoel ik.’ Ik klonk al net als Alexander.

‘Misschien’, zei Louise langzaam. ‘Daarover hebben Charles en ik het nog nooit gehad.’

‘Praat er met hem over, hij vindt het vast goed. We zullen jullie geld sturen voor de overtocht. Zoals meneer Reuters. Hij heeft zijn vrouw ook laten overkomen naar Canada.’

‘Ja, misschien wel.’ Louise streelde met haar natte hand weer over haar buik.

‘Ga jij studeren in Amerika?’ vroeg ze. Ik haalde mijn schouders op.

‘Ze zullen me daar wel nodig hebben op de boerderij.’ Dat was ook de reden waarom ik hier niet studeerde. Onze onderwijzer, broeder Dijkmans, had erop aangedrongen dat ik verder zou studeren. Hij vond het verspillen van talent om zo’n studiehoofd als ik op het veld te laten werken, zei hij. Maar ze hadden me nodig. Toch had broeder Dijkmans het niet opgegeven en hij had aangeboden me zelf les te komen geven. Vader vond het goed op voorwaarde dat het hem niets kostte én dat broeder Dijkmans me niet van het veld weghield als er te veel werk was. De broeder had zijn zin gekregen en vader ook. De laatste jaren werd ik twee keer per week bedolven onder boekenkennis. Broeder Dijkmans hield van literatuur en filosofie.

Alexander had het nooit helemaal vertrouwd. ‘Waarom wil die kerel gratis kennis in jouw kop pompen?’ vroeg hij keer op keer. Ik vond het niet erg. Het zorgde voor afwisseling en broeder Dijkmans was aardig. Hij had geprobeerd me hier te houden om toch nog te gaan studeren, maar ik kon Alexander niet alleen laten vertrekken. We gingen naar Amerika. Samen.

Na de afwas gingen Louise en ik terug naar de woonkamer. Ik ging naast Alexander aan de tafel zitten, maar kon me niet concentreren op het gesprek dat mijn broers en vader voerden. Morgen vertrokken we naar Amerika. Voor altijd. Alles wat ik hier deed was voor het laatst. Ik had voor het laatst met Louise afgewassen. Voor het laatst de tocht van thuis naar Charles afgelegd. Alles voor het laatst. Louise deed Charles nog snel even mee dat haar moeder volgende week

wilde komen eten. Volgende week ... Ze praatten over een wereld waar wij al geen deel meer van uitmaakten. Alsof we al vertrokken waren. Een man die weet dat hij gaat sterven, moet waarschijnlijk hetzelfde gevoel hebben, bedacht ik plots.

Ver op voorhand leek alles in orde. We maakten plannen, bedachten hoe het zou zijn. En ook al deelde ik vader en Alexanders enthousiasme niet zo, ik had me nooit tegen het plan verzet. Maar nu alles zo dichtbij kwam, werkte het onbekende toch beangstigend. Vooral de gedachte aan de onomkeerbaarheid van onze beslissing ... Je kon niet zomaar even terugkeren. Het was voor altijd. Het woord had iets onheilspellends. Ik probeerde terug te denken aan dat andere gevoel dat bij 'onbekend' kon horen. Alle mogelijkheden die openstaan ... Dromen die niet gestuit worden door wat je weet. Maar dat donkere gevoel raakte ik niet kwijt.

'Ik ga slapen.' Ik gaf moeder een kus en klom de ladder op naar de zolder.

'Ik ook. We moeten vroeg op.' Alexander kwam me achterna. In de hoek had Charles twee strozakken gelegd. Ernaast lag een dubbele matras waarop Charlotte sliep. Ze hoestte. Haar kleine lichaampje schudde onder de lakens. Hopelijk genas ze vlug. Deze verkoudheid duurde wel erg lang, maar we konden geen dure geneesmiddelen betalen.

Ik trok mijn kleren uit en kroop onder het laken. Alexander kroop naast me. Net als thuis, dicht tegen elkaar. We waren nog niet eens vertrokken. Ik keek door de spleten in het dak naar de hemel. Net boven me flikkerde een ster.

'Adriaan ... alsjeblief ... durf erin te geloven.'

'Dat probeer ik.'

'Het wordt fantastisch. Denk aan het land dat we krijgen. Aan de dingen die we zullen kunnen kopen. Geen honger meer. We kunnen

nieuwe schoenen kopen als we dat willen. Het land is er zo vruchtbaar. We hoeven enkel nog maar te zaaien en te ploegen, te oogsten. Geen slopende extra baantjes meer om rond te komen. We zullen weer voor onszelf werken ...'

'Maar we moeten iedereen en alles achterlaten ...'

'Amerika ... land van de mogelijkheden ... land van de hoop ...'
Zijn stem klonk magisch in het duister. De ster glimlachte naar me. Land van de mogelijkheden, land van de hoop.

'Ik wil het echt. Ik wil alles wat je zegt.' Alexander gaf me een duwtje tegen mijn been. 'Maar ik wil niet ontgoocheld worden', vervolgde ik.

'Daarom moet je erin dŭrven geloven', fluisterde mijn broer. 'En we gaan toch samen? Wat kan er ons samen gebeuren?'

Hij had gelijk. Ik moest het durven. Ik moest geloven dat het beter werd. Ik tobde te veel. Ik moest durven dromen. Het wérd beter. Slechter kon het niet worden. En wat kon er ons samen gebeuren?

Ik glimlachte naar de ster. Tot in Amerika.